

حل عددی مسائل جابجایی خالص یک بعدی با استفاده از روش بدون شبکه‌ی تیلور - گالرکین مرتبه‌ی بالا

سامان اسپهبدی‌نیا (کارشناس ارشد)

علی رحمنی فیروزجایی^{*} (دانشیار)

دانشکده‌ی هندسی عمران، دانشگاه صنعتی نوشیروانی بافق، ایران

مهننسی عمران شریف، (ایران ۳۱۴۰) دری ۵۰، شماره ۳، صص. ۳۹-۱۱، پژوهشی

در پژوهش حاضر، روش بدون شبکه‌ی تیلور - گالرکین مرتبه‌ی بالا برای حل مسائل جابجایی خالص یک بعدی ارائه شده است. در حل عددی این گونه مسائل با روش گالرکین استاندارد، به علت غلبه‌ی جمله‌های جابجایی بر جمله‌های پخش، نتایج تحلیل ناپایدار می‌شوند. لذا می‌توان با افزودن جمله‌ی باغناون جمله‌ی پایداری به معادله، تأثیر جمله‌های جابجایی را کاهش داد. محدودیت توابع شکل گالرکین استاندارد در مشتق‌بازیری سبب شده است که فقط استفاده از جملات پایداری با مشتق مرتبه‌ی اول در معادله میسر باشد. در روش ارائه شده، با استفاده از تابع شکل کمینه‌ی مربuat متحرک و تابع وزن نمایی، از جملات پایداری با مشتق‌های بالا در معادلات استفاده شده است. برای بررسی روش مذکور، دو مسئله‌ی مرجع جابجایی خالص یک بعدی، یعنی حرکت موج گوسی و ضربه‌ی قوچ کلاسیک، شیوه‌سازی شده‌اند. نتایج نشان داده‌اند که با هر مرحله افزایش مرتبه‌ی جمله‌ی پایداری، دقت نتایج افزایش و نوسان‌های آن کاهش یافته است.

واژگان کلیدی: مسائل جابجایی خالص، روش بدون شبکه‌ی تیلور - گالرکین مرتبه‌ی بالا، روش اجزاء محدود، جملات دقت مرتبه‌ی بالا.

۱. مقدمه و تاریخچه تحقیقات

از طرفی، عدم تأمین خصوصیت اخیر، باعث ارائه‌ی نوسان‌ها در نتایج و در ادامه ناپایدار شدن جواب در روش گالرکین استاندارد می‌شود. وجود جمله‌ی جابجایی در معادله‌ی انتقال سیالات سبب می‌شود که خاصیت خودالحاقی معادله از بین برود. در نتیجه، روش‌های رایج عددی از جمله روش گالرکین استاندارد، امکان تحلیل عددی مناسب این‌گونه مسائل را ندارند و با مشکلات عددی مواجه می‌شوند. این اتفاق در حالی می‌افتد که معمولاً معادله‌های سازه‌یی با جابجایی‌های کوچک، به علت نبود جمله‌ی جابجایی در معادله‌های خود، خودالحاق هستند و روش گالرکین استاندارد با کمینه‌ی میزان خطای نتیجه می‌دهد. راهکارهای متنوعی برای از بین بردن تأثیر جمله‌ی جابجایی بر معادله‌ها ارائه شده است. زینکوویچ^۵ و همکاران (۱۹۷۵)، با اصلاح تابع وزن، روش پتروف - گالرکین^۶ را پیشنهاد کردند؛^{۱۱} که ماهیت آن، افزودن یک وزن مجازی مناسب به تابع وزن گالرکین استاندارد است، که سبب بادرشدن جواب و از بین رفتن نوسان‌ها می‌شود. افزودن مفترض وزن مجازی ذکر شده، باعث هموار^۷ شدن بیش از اندازه‌ی

معادله‌های کلی انتقال سیالات، شامل دو جمله‌ی جابجایی^۱ و پخش^۲ هستند، که به صورت دیفرانسیلی نمایش داده می‌شوند. جمله‌ی جابجایی مرتبط با حرکت سیال از مکانی به مکان دیگر است، که هسته‌ی اصلی آن مؤلفه‌ی سرعت و در طرف مقابل، جمله‌ی پخش مرتبط با حرکت نامنظم مولکول‌های سیال است، که از نقطه‌یی با غلظت بالا به نقطه‌یی با غلظت پایین‌تر جریان پیدا می‌کنند. مشتق‌های اول معادله‌ی انتقال سیالات مربوط به جمله‌های جابجایی و مشتق‌های دوم آن مربوط به جمله‌های پخش هستند. با توجه به دشواری‌های جابجایی و مشتق‌های دوم آن مربوط معادله‌ها، روش‌های عددی بسیاری گسترش پیدا کرده‌اند، تا مینمایی از جواب را به دست آورند. یکی از ویژگی‌های مهم یک معادله‌ی دیفرانسیل در حل عددی، خاصیت خودالحاقی^۳ آن است. خودالحاق بودن معادله سبب می‌شود که تقریب معادله‌ها با روش گالرکین^۴ استاندارد (اجزاء محدود) با کمینه‌ی خطای صورت گیرد.

* نویسنده مسئول

تاریخ: دریافت ۲۹/۳/۱۴۰۲، اصلاحیه ۲۷/۷/۱۴۰۲، پذیرش ۳۰/۷/۱۴۰۲.

استناد به این مقاله:

اسپهبدی‌نیا، سامان و رحمنی فیروزجایی، علی، ۱۴۰۳. حل عددی مسائل جابجایی خالص یک بعدی با استفاده از روش بدون شبکه‌ی تیلور - گالرکین مرتبه‌ی بالا. مهندسی عمران شریف، ۴۰(۲)، صص. ۳۹-۵۱. DOI:10.24200/J30.2023.62549.3232

بیشتر روش‌های ارائه شده که از وزن مجازی برای افزایش جمله‌ی پخش و کم اثرکردن جمله‌ی جابجایی استفاده می‌کنند، با استفاده از آزمون و خطاهای عددی و به صورت غیرمستقیم، به ضرب مناسب و نتیجه‌ی دلخواه رسیده‌اند. در کنار روش‌های غیرمستقیم ذکر شده، روش‌های مستقیم برای حل معادله‌های جابجایی پخش وجود دارد، که می‌توان برای نمونه به روش مشخصه‌ی گالرکین^{۱۹} اشاره کرد، که با استفاده از خطوط مشخصه، معادله را خودالحق می‌سازد. بدین صورت می‌توان با استفاده از روش اجزاء محدود بدون افزودن وزن مجازی، به جواب پایدار رسید.^[۱۰] یکی دیگر از روش‌های مستقیم استفاده شده، روش تیلور -- گالرکین^{۲۰} است، که توسعه دنیا^{۲۱} (۱۹۸۴) معرفی شده است؛ که در آن از سطح‌های تیلور پیش رو^{۲۲} برای تفاضل زمانی با دقت بالا استفاده می‌شود.^[۲۳] از آنجایی امکان نوشتن بی شمار جمله در سطح تیلور پیش رو وجود دارد، می‌توان از جمله‌های مرتبطی بالاتر برای افزایش دقت نتایج استفاده کرد، اما با توجه به محدودیت مشتق پذیری تابع شکل گالرکین استاندارد، حل معادله فقط تا جملات مرتبطی دوم ممکن است که پس از به شکل ضعیف^{۲۳} درآوردن، به جمله‌های مرتبطی اول تبدیل می‌شود. زانگ^{۲۴} و همکاران (۲۰۰۹)، روش بدون شبکه‌ی مشخصه‌ی گالرکین را برای حل معادله برگ ارائه کردند. با استفاده از روش مشخصه‌ها، معادله خودالحق می‌شود و امکان گسترش‌سازی مکانی با استفاده از روش گالرکین استاندارد فراهم می‌شود.^[۲۴] وانگ^{۲۵} و همکاران (۲۰۲۲)، یک روش گالرکین بدون شبکه‌ی نیمه لگرانزی ارائه کردند، که ترکیبی از روش بدون شبکه‌ی گالرکین (EFG)^{۲۶} و روش نیمه لگرانزی است.^[۲۵] روش EFG برای حل معادله‌های مشتق جزئی با جمله‌ی جابجایی خالص گسترش داده شده است و از تمام مزیت‌های روش‌های بدون شبکه بهره می‌برد. بنابراین، مشکلات پیاده‌سازی روش نیمه لگرانزی در ریدایی به عقب و درون‌بابی نقطه‌ی خروج تا حد زیادی کاهش می‌یابد. لیو^{۲۷} و همکاران (۲۰۱۶)، روش حجم محدود مرتبطی بالا در شبکه‌های بدون ساختار را با استفاده از بازسازی تابع پایه‌ی شعاعی (RBF)^{۲۸} ارائه کرده‌اند؛ که در آن، دقت بهبود و پراکنده‌گی و اثلاف عددی نیز کاهش یافته و آن را به یک رویکرد امیدوارکننده برای به دست آوردن نتایج دقیق تر در شبیه‌سازی دینامیک سیالات محاسباتی تبدیل کرده است.^[۲۹] لی^{۲۹} و همکاران (۲۰۱۹)، روشی را پیشنهاد کرده‌اند که تجزیه‌ی معتمد مناسب (POD)^{۳۰} را با تحلیل ایزوهدنسی پایدار با روش خط جریان رو به باد پتروف گالرکین (SUPG)^{۳۱} ترکیب می‌کند. این رویکرد امکان نمونه‌سازی کارآمد مرتبطی کاهش یافته‌ی مسائل پیچیده‌ی جابجایی خالص، شامل جابجایی، پخش و اندرکنش را فراهم می‌کند. با گرفتن حالت‌های غالب و ترکیب شیوه‌های پایداری، روش پیشنهادی، دقت و کارایی محاسباتی بهبود یافته‌ی را ارائه می‌دهد.^[۱۷] گریمیرگ^{۳۲} و همکاران (۲۰۲۰)، این ادعا را به چالش کشیدند که نمونه‌های مرتبطی کاهش یافته‌ی مبتنی بر طرح ریزی (PROMs)^{۳۳} برای دینامیک سیالات محاسباتی از نظر عددی ناپایدار هستند. ایشان بیان کردند که بی‌ثباتی به دلیل برش مдал^{۳۴} (فرایند کاهش ابعاد یک سیستم با کنارگذاشتن برخی از حالت‌های مرتبطی بالاتر) نیست، بلکه به دلیل چارچوب گالرکین استفاده می‌شود. با استفاده از چارچوب پتروف -- گالرکین، می‌توان نمونه‌های مرتبطی کاهش یافته‌ی اضافی بر طرح ریزی پایدار و دقیقی را برای جریان‌های جابجایی خالص بدون نمونه‌های اضافی یا طراحی زیرفضا ساخت، که منجر به عوامل افزایش سرعت قابل توجهی می‌شود.^[۱۸] سینت^{۳۵} و همکاران (۲۰۱۹)، روش بدون شبکه‌ی محلی تشییت شده (SLMM)^{۳۶} با نایپوستگی^{۳۷} خفیف را برای معادلات دیفرانسیل جزئی ثابت و نایپایدار تحت جابجایی ارائه کرده است. آزمایش‌های عددی دقت و کارایی روش مذکور را نشان می‌دهند و آن را به یک رویکرد امیدوارکننده برای حل معادلات دیفرانسیل جزئی جابجایی خالص با گوشه‌های تیز و نایپوستگی پرش و عملکردی بهتر در مقایسه با روش‌های قدیمی مبتنی بر شبکه تبدیل می‌کند.^[۱۹] چاود^{۳۸} و همکاران (۲۰۱۹)، یک راه حل تشییت شده با استفاده از تابع پایه‌ی شعاعی در روش تفاضل محدود (RBF-FD)^{۳۹} برای معادله‌های جریان جابجایی بر روی توزع گردی بدون شبکه ارائه کردند، که شامل تقریب‌های مرتبطی بالاتر، تعادل نیرو و تکانه و طول مشخصه برازاس عدد رینولدز و سرعت جریان بوده است. آزمون‌های عددی، اثربخشی آن را در این بین بردن نوسان‌های عددی و بهبود دقت، بهویژه در جریان‌های جابجایی خالص و اطراف ایروفیل در رینولز^{۴۰} نشان می‌دهند.^[۱۰] در روش‌هایی که از تابع شکل گالرکین استاندارد بهره می‌برند، امکان توسعه‌ی جمله‌های معادله به مرتبطی‌های بالاتر وجود ندارد. با این حال، روش ارائه شده در پژوهش حاضر با عنوان روش بدون شبکه‌ی تیلور -- گالرکین مرتبطی بالا^{۴۱}، این امکان را فراهم می‌کند تا دقت و پایداری تحلیل، با افزودن جملات پایداری با مرتبطی‌های بالا در گسترش‌سازی زمانی افزایش یابد. این روش با حل مستقیم و ارائه جملات پایداری به تعداد دلخواه در معادله، این امکان را فراهم می‌سازد که دقت تحلیل

حال می‌توان طبق رابطه‌ی ۳، مجموعه عبارت‌های ۵ را نوشت:

$$\begin{aligned}\frac{\partial \phi^n}{\partial t} &= \left[-U \frac{\partial \phi}{\partial x} \right]^n \\ \frac{\partial^r \phi^n}{\partial t^r} &= \frac{\partial}{\partial t} \left[-U \frac{\partial \phi}{\partial x} \right]^n \\ \frac{\partial^{r^r} \phi^n}{\partial t^{r^r}} &= \frac{\partial}{\partial t^r} \left[-U \frac{\partial \phi}{\partial x} \right]^n \\ \frac{\partial^{r^r^r} \phi^n}{\partial t^{r^r^r}} &= \frac{\partial}{\partial t^r} \left[-U \frac{\partial \phi}{\partial x} \right]^n\end{aligned}\quad (5)$$

با جایگذاری روابط ۵ در رابطه‌ی ۴ و با فرض U به عنوان مقداری ثابت، جمله‌ی $\frac{\partial \phi}{\partial t}$ را می‌توان با جمله‌ی $\frac{\partial \phi}{\partial x}$ جایجا کرد. رویکرد جایگذاری جمله‌ی $\frac{\partial \phi}{\partial t}$ با جمله‌ی $\frac{\partial \phi}{\partial x}$ و همین‌طور بازنویسی رابطه‌ی ۳ به‌جای $\frac{\partial \phi}{\partial t}$ تا جایی پیدا می‌کند که تمام جملات دارای مشتق‌های زمانی تبدیل به جملاتی با مشتق‌های مکانی شوند. درنهایت، رابطه‌ی ۶ به‌دست می‌آید:

$$\begin{aligned}\phi^{n+1} - \phi^n &= -\Delta t \left[U \frac{\partial \phi}{\partial x} \right]^n + \frac{\Delta t^r}{2} \left[U^r \frac{\partial^r \phi}{\partial x^r} \right]^n \\ &\quad - \frac{\Delta t^{r^r}}{2^r} \left[U^{r^r} \frac{\partial^{r^r} \phi}{\partial x^{r^r}} \right]^n + \frac{\Delta t^{r^r^r}}{2^r} \left[U^{r^r^r} \frac{\partial^{r^r^r} \phi}{\partial x^{r^r^r}} \right]^n\end{aligned}\quad (6)$$

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، جمله‌های مرتبه‌های بالای دوم، سوم و چهارم به معادله‌ی مرتبه‌ی اول اضافه شده است.

۲.۱.۲.۲ تابع شکل کمینه‌ی مربعات متجرک

پیش از گسسته‌سازی مکانی، لازم است روابط تابع شکل کمینه‌ی مربعات متجرک و تابع وزن استفاده شده بحث و بررسی شوند. برای تقریب تابع مجهول u^h ، رابطه‌ی ۷ در نظر گرفته شده است:

$$u^h(x) = \sum_{i=1}^{n_p} p_i(x) a_i(x) \equiv p^T(x) a(x) \quad (7)$$

که در آن، (x) p^T بردار توابع پایه و $a(x)$ بردار ضرایب $a(x)$ است. بردار ضرایب $a(x)$ را می‌توان به صورت رابطه‌ی ۸ نوشت:

$$a^T(x) = \{a_1(x), a_2(x), a_3(x), \dots, a_{n_p}(x)\} \quad (8)$$

در رابطه‌ی ۷، n_p تعداد جمله‌های بردار توابع پایه (x) p^T است، که معمولاً با استفاده از چندجمله‌ی‌های خیام — پاسکال نوشته می‌شود. بردار توابع پایه چندجمله‌ی از مرتبه‌ی n_p در فضای یک بعدی به صورت رابطه‌ی ۹ است:

$$\begin{aligned}p^T(x) &= \{p_0(x), p_1(x), p_2(x), \dots, p_{n_p}(x)\} \\ &= \{1, x, x^2, \dots, x^{n_p}\}\end{aligned}\quad (9)$$

برای محاسبه‌ی بردار ضرایب (x) a ، تابع خطای وزن دار (رابطه‌ی ۱۰) کمینه می‌شود:

$$\begin{aligned}J &= \sum_I^m \widehat{W}(x - x_I) \left[u^h(x, x_I) - u(x_I) \right]^r \\ &= \sum_I^m \widehat{W}(x - x_I) \left[p^T(x_I) a(x) - u(x_I) \right]^r\end{aligned}\quad (10)$$

افزایش یابد. در روش ارائه شده‌ی حاضر با بهره‌گیری از تابع شکل کمینه‌ی مربعات متجرک (MLS)^۴، جمله‌های پایداری مرتبه‌ی بالا ساخته می‌شود؛ زیرا تابع شکل کمینه‌ی مربعات متجرک محدودیت مشتق‌پذیری ندارد و برای هر نقطه‌ی دلخواه قابل محاسبه است. بهره‌گیری از تابع وزن نمایی در محاسبه‌های تابع شکل کمینه‌ی مربعات متجرک این امکان را می‌دهد تا به علت پیوستگی تمام مشتقات آن، مشتق‌پذیری بدون محدودیت انجام شود. به همین علت می‌توان دقت گسته‌سازی زمانی را تا میزان موردنیاز افزایش داد، که این مزیت بسته به پیچیدگی مسئله، بسیار کاربردی است.

در ادامه، ابتدا معادله‌ی انتقال سیال و نحوه گسته‌سازی زمانی و مکانی توسط روش تیلور—گالرکین بیان شده است. سپس نتایج حاصل از حل دو مسئله جابجایی خالص یک بعدی بررسی شده است. مسئله‌ی اول، مربوط به حرکت یک موج گوسی و مسئله‌ی دوم مربوط به پدیده‌ی ضربه‌ی قوچ کلاسیک است. هر دو مسئله با روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی بالا شیوه‌سازی و با روش اجراء محدود مشخصه‌ی گالرکین مقایسه شده‌اند.

۲. معادلات حاکم

در بخش کنونی، برای گسته‌سازی زمانی و مکانی، ابتدا معادله‌ی جابجایی خالص استخراج و سپس با معرفی تابع شکل و وزن استفاده شده، گسته‌سازی صورت پذیرفته است. در حالت کلی، قالب معادله‌ی انتقال سیال یک بعدی با جابجایی خالص به صورت رابطه‌ی ۱ است:

$$\frac{\partial \phi}{\partial t} + \frac{\partial (U\phi)}{\partial x} = 0 \quad (1)$$

که در آن، U سرعت معلوم، ϕ کمیت اسکالار منتقل شده توسط سرعت معلوم، x متغیر مکان و t متغیر زمان هستند. با بسط مشتق در رابطه‌ی ۱ می‌توان رابطه‌ی ۲ را نوشت:

$$\frac{\partial \phi}{\partial t} + U \frac{\partial \phi}{\partial x} + \phi \frac{\partial U}{\partial x} = 0 \quad (2)$$

عبارتی که در رابطه‌ی اخیر، زیر آن خط کشیده شده است، جمله‌ی ایست که معادله را از خودالحاقی خارج می‌کند. حال برای ساده‌سازی بیشتر معادله می‌توان فرض کرد که واگرایی^۴ جریان برابر صفر باشد. بنابراین، جمله‌ی سوم رابطه‌ی ۲ برابر با صفر می‌شود؛ لذا می‌توان آن را به صورت رابطه‌ی ۳ ساده کرد:

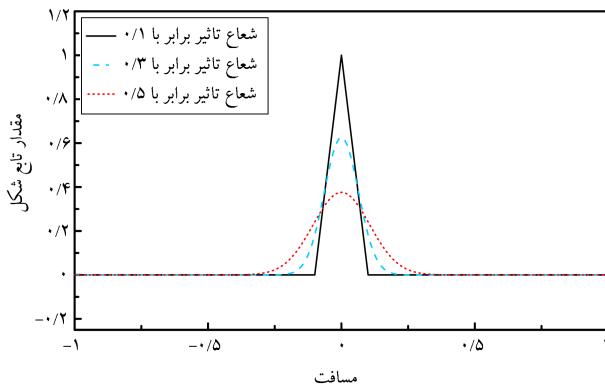
$$\frac{\partial \phi}{\partial t} + U \frac{\partial \phi}{\partial x} = 0 \quad (3)$$

رابطه‌ی اخیر نشان‌دهنده‌ی معادله‌ی جابجایی خالص یک بعدی با یک متغیر وابسته است.

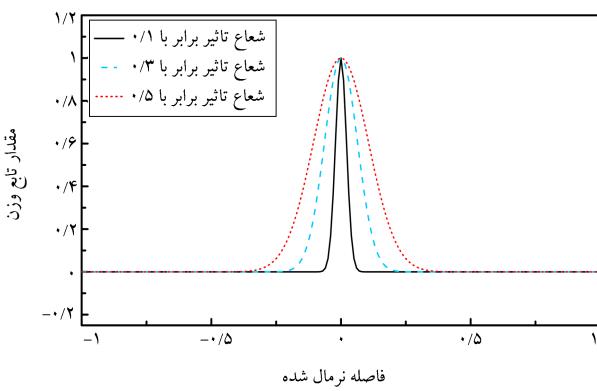
۱.۲. گسته‌سازی زمانی

در روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی بالا برای گسته‌سازی زمانی از سطح تیلور استفاده می‌شود. سطح تیلور در حالت صریح^۴ برای جملات تا مشتق مرتبه‌ی چهارم به صورت رابطه‌ی ۴ است:

$$\begin{aligned}\phi^{n+1} &= \phi^n + \Delta t \frac{\partial \phi^n}{\partial t} + \frac{\Delta t^r}{2} \frac{\partial^r \phi^n}{\partial t^r} + \frac{\Delta t^{r^r}}{2^r} \frac{\partial^{r^r} \phi^n}{\partial t^{r^r}} \\ &\quad + \frac{\Delta t^{r^r^r}}{2^r} \frac{\partial^{r^r^r} \phi^n}{\partial t^{r^r^r}} + O(\Delta t^5)\end{aligned}\quad (4)$$

شکل ۱. تابع شکل کمینه‌ی مربعات متحرک با شعاع‌های تأثیر مختلف برای گرههای $x = 0$.

شکل ۲. تابع وزن نمایی با شعاع‌های تأثیر مختلف.

-- برای نقاط درون دامنه‌ی تأثیر، $W(x - x_I)$ بزرگ‌تر از صفر باشد.

-- برای نقاط خارج از دامنه‌ی تأثیر، $W(x - x_I)$ برابر با صفر باشد.

-- با دورشدن از نقطه‌ی موردنظر، تابع به شکل یکنواخت و هموار کاهش یابد.

-- تابع به اندازه‌ی کافی، خصوصاً در مرزها هموار باشد.

در پژوهش حاضر، پیوستگی مرتبه‌ی چهارم تابع شکل نیاز است، لذا تابع وزن نمایی استفاده شده است، که تمامی مشتق‌های آن پیوسته است؛ بدین صورت امکان حل معادله‌های مرتبه‌ی بالا ممکن می‌شود. روابط تابع وزن نمایی به صورت رابطه‌ی ۱۹ است:

$$\widehat{W}(x - x_I) \equiv \widehat{W}(\bar{d}) = \begin{cases} e^{-\left(\frac{\bar{d}}{r}\right)^2} & \bar{d} \leq 1 \\ 0 & \bar{d} > 1 \end{cases} \quad (19)$$

که در آن، \bar{d} با عنوان فاصله‌ی نرمال شده، به عنوان پارامتری است که به صورت رابطه‌ی ۲۰ تعیین می‌شود:

$$\bar{d} = \frac{|x - x_I|}{d_w} = \frac{d}{d_w} \quad (20)$$

که در آن، d_w بیانگر شعاع تأثیر نقطه‌ی موردنظر است.^[۲۱] در شکل ۲، تابع وزن نمایی با شعاع‌های تأثیر مختلف در دامنه‌ی $-1 + 1$ مشاهده می‌شود.

که در آن، x_I به عنوان مختصات گرهی موردنظر x و $\widehat{W}(x - x_I)$ به عنوان مختصات نقطه‌ی موردنظر، m تعداد گرههای u_I مقدار پارامتر گرهی در گرهی x_I و $p(x_I)$ تابع وزن است. حال با قراردادن $\frac{\partial J}{\partial a} = 0$ می‌توان رابطه‌ی ۱۱ را نوشت:

$$A(x)a(x) = B(x)U_s \quad (11)$$

که در آن، U_s برداری است که شامل تمام پارامترهای گرهی نقاط درون شعاع مؤثر (مطابق رابطه‌ی ۱۲) است:

$$U_s = \{u_1, u_2, u_3, \dots, u_m\}^T \quad (12)$$

ماتریس‌های $A(x)$ و $B(x)$ به صورت رابطه‌های ۱۳ و ۱۴ تعریف می‌شوند:

$$A(x) = \sum_{I=1}^m \widehat{W}(x - x_I) p(x_I) p^T(x_I) \quad (13)$$

$$B(x) = [B_1, B_2, B_3, \dots, B_m], \quad B_I = \widehat{W}(x - x_I) p(x_I) \quad (14)$$

این تذکر لازم است با توجه به اینکه $p(x_I)$ یک بردار $n \times n$ و $p^T(x_I)$ یک بردار $n \times 1$ است، $A(x)$ یک ماتریس $n \times n$ خواهد شد. با حل معادله‌ی ۱۱ به صورت رابطه‌ی ۱۵ به دست می‌آید.

$$a(x) = A^{-1}(x) B(x) U_s \quad (15)$$

با جایگذاری معادله‌ی ۱۵ در معادله‌ی ۷، تابع تقریب به شکل رابطه‌ی ۱۶ نوشتند می‌شود:

$$u^h(x) = \sum_{I=1}^m \sum_{j=1}^{n_p} p_j(x) \left(A^{-1}(x) B(x) \right)_{jI} u_I = \sum_{I=1}^m N_I(x) u_I = N^T(x) U_s \quad (16)$$

که در آن، $p_j(x)$ مربوط به جمله‌ی زامن p است. $N_I(x)$ تابع شکل کمینه‌ی مربعات متحرک گرهی I است و به صورت رابطه‌ی ۱۷ تعریف می‌شود:

$$N_I(x) = \sum_{j=1}^{n_p} p_j(x) \left(A^{-1}(x) B(x) \right)_{jI} = p^T A^{-1} B_I \quad (17)$$

به این ترتیب، بردار توابع شکل کمینه‌ی مربعات متحرک برای m گره به صورت رابطه‌ی ۱۸ تعریف می‌شود:

$$N(x) = [N_1(x), N_2(x), N_3(x), \dots, N_m(x)] \quad (18)$$

شایان ذکر است که به طورکلی تابع شکل کمینه‌ی مربعات متحرک، شرط دلتای کرونکر را برآورده نمی‌سازد.^[۲۲]

در شکل ۱، تابع شکل کمینه‌ی مربعات متحرک با شعاع‌های تأثیر مختلف برای گرهی $x = 0$ رسم شده است. تعداد ۲۱ گره با فواصل مکانی $1/0$ در دامنه‌ی $-1 + 1$ قرار گرفته و بردار تابع پایه به صورت $\{1, x, x^2, \dots, x^{n_p}\}$ در نظر گرفته شده است.

۲.۲.۲. تابع وزن

تابع وزن، پارامتری مؤثر در تابع شکل کمینه‌ی مربعات متحرک است، که مستقیماً در ماتریس‌های $A(x)$ و $B(x)$ در پیوسته و همواربودن تابع شکل نقش دارد. تابع وزن، باید ۴ ویژگی داشته باشد:^[۲۳]

که طبق رابطه‌ی ۲۷ برابر هستند با:

$$\begin{aligned} M &= \int N_a N_b dx \\ C &= \int N_a U \frac{\partial^r N_b}{\partial x^r} d \\ K_u &= \int N_a U^r \frac{\partial^r N_b}{\partial x^r} dx \\ K_{uu} &= \int N_a U^r \frac{\partial^r N_b}{\partial x^r} dx \\ K_{uuu} &= \int N_a U^r \frac{\partial^r N_b}{\partial x^r} dx \end{aligned} \quad (27)$$

رابطه‌ی ۲۶ به شکل رابطه‌ی ۲۸ ساده می‌شود:

$$M \times \Delta \bar{\phi}^n = \left[-\Delta t C + \frac{\Delta t^r}{2} K_u - \frac{\Delta t^r}{6} K_{uu} + \frac{\Delta t^r}{24} K_{uuu} \right] \bar{\phi}^n \quad (28)$$

عبارتی که در رابطه‌ی ۲۸ زیر آن خط کشیده شده است، بینگر جمله‌های مرتبه‌ی دقت بالای معادله است. همان‌طور که پیشتر گفته شد، روش گالرکین استاندارد با معادله‌های مرتبه‌ی اول، توانایی حل مسائل جاگایی خالص را ندارد و همیشه ناپایدار است. این نکته نیز قابل توجه است که در روش اجزاء محدود مشخصه‌ی گالرکین، قابلیت توسعه‌ی معادله‌ها تا مرتبه‌ی چهارم (و به طور کلی تا مرتبه‌های بالاتر از ۲) وجود ندارد و فقط ممکن است که تا جمله‌ی مرتبه دوم نوشته شود. این جمله پس از به شکل ضعیف درآمدن، به مرتبه‌ی اول تبدیل می‌شود و با تابع شکل اجزاء محدود قابل حل است. اما با استفاده از روش توسعه داده شده‌ی بدون شبکه‌ی تیلور -- گالرکین مرتبه‌ی بالا، می‌توان جمله‌ها را تا مرتبه‌ی دلخواه نوشت و دقت تحلیل را افزایش داد. با توجه به پیچیدگی مسئله و نیاز به دقت بالاتر می‌توان جمله‌های مرتبه‌ی بالا را افزایش یا کاهش داد. در روش اجزاء محدود مشخصه‌ی گالرکین به علت ساده‌تر بودن تابع شکل، محاسبه‌های عددی بسیار سریع‌تر از روش بدون شبکه‌ی تیلور -- گالرکین صورت می‌پذیرد. همچنین استفاده از مرتبه‌های دقت بالاتر به حجم محاسبات عددی می‌افزاید. شایان ذکر است برای حالت‌های دو و سه بعدی نیاز است که توابع شکل به همراه مشتقه‌های آن‌ها، دو و سه بعدی شوند، که به طور قابل ملاحظه‌ی به فرآیند زمان محاسبات می‌افزایند. با این حال، پرداختن این هزینه‌ی محاسباتی موجب افزایش دقت در تحلیل عددی مسائل نسبت به روش مشخصه‌ی گالرکین می‌شود.

۳. نتایج و بحث

برای بررسی تأثیر جمله‌های مرتبه‌ی بالا روش تیلور -- گالرکین و مقایسه‌ی آن با روش اجزاء محدود مشخصه‌ی گالرکین، ابتدا مسئله‌ی مرجع موج گوسی تحلیل شده است.^[۱] این مسئله با مرتبه‌های مختلف جمله‌ی جمله‌ی پایداری، در شعاع‌های تأثیر متفاوت حل شده است: تاثیر جمله‌ها با مشتق مرتبه‌ی بالا را در روش بدون شبکه‌ی تیلور -- گالرکین نشان دهد. در انتهای مسئله‌ی اول نیز خطاهای هر روش نشان داده شده است. مسئله‌ی دوم بررسی شده، مسئله‌ی مرجع ضربه‌ی قوچ کلاسیک است. نتایج روش بدون شبکه‌ی تیلور -- گالرکین مرتبه‌ی بالا و روش اجزاء محدود مشخصه‌ی گالرکین مقایسه شده‌اند.

۳.۲. گسسته‌سازی مکانی گالرکین

گسسته‌سازی مکانی با روش گالرکین انجام می‌شود. ابتدا برای تقریب متغیر می‌توان روابط ۲۱ را نوشت:

$$\phi^{n+1} = \sum N_b \bar{\phi}^{n+1} \quad \phi^n = \sum N_b \bar{\phi}^n \quad (21)$$

رابطه‌ی ۶ را می‌توان به صورت رابطه‌ی ۲۲ نوشت:

$$\begin{aligned} \phi^{n+1} - \phi^n + \Delta t \left[U \frac{\partial \phi}{\partial x} \right]^n - \frac{\Delta t^r}{2} \left[U^r \frac{\partial^r \phi}{\partial x^r} \right]^n + \frac{\Delta t^r}{6} \left[U^r \frac{\partial^r \phi}{\partial x^r} \right]^n \\ - \frac{\Delta t^r}{24} \left[U^r \frac{\partial^r \phi}{\partial x^r} \right]^n = 0 \end{aligned} \quad (22)$$

حال باید مقادیر روابط ۲۱ در رابطه‌ی ۲۲ جایگذاری شوند. صورت کلی رابطه باقی‌مانده‌ی وزن‌دار به شکل رابطه‌ی ۲۳ است:

$$\int N_a R(x) dx = 0 \quad (23)$$

که در آن، در وضعیتی که هیچ‌گونه جمله‌ی منبع در مسئله وجود نداشته باشد، $R(x) = 0$ برابر با رابطه‌ی ۲۴ است.

$$\begin{aligned} R(x) = & \sum N_b \bar{\phi}^{n+1} - \sum N_b \bar{\phi}^n + \Delta t \left[U \frac{\partial \left(\sum N_b \bar{\phi}^n \right)}{\partial x} \right]^n \\ & - \frac{\Delta t^r}{2} \left[U^r \frac{\partial^r \left(\sum N_b \bar{\phi}^n \right)}{\partial x^r} \right]^n \\ & + \frac{\Delta t^r}{6} \left[U^r \frac{\partial^r \left(\sum N_b \bar{\phi}^n \right)}{\partial x^r} \right]^n \\ & - \frac{\Delta t^r}{24} \left[U^r \frac{\partial^r \left(\sum N_b \bar{\phi}^n \right)}{\partial x^r} \right]^n = 0 \end{aligned} \quad (24)$$

با حل انتگرال باقی‌مانده‌ی وزن‌دار و مرتب‌سازی آن می‌توان رابطه‌ی ۲۵ را نوشت:

$$\begin{aligned} \int N_a N_b dx \times \Delta \bar{\phi}^n = & -\Delta t \left(\int N_a \left[U \frac{\partial N_b \bar{\phi}^n}{\partial x} \right]^n dx \right) \bar{\phi}^n \\ & + \frac{\Delta t^r}{2} \left(\int N_a \left[U^r \frac{\partial^r \left(N_b \bar{\phi}^n \right)}{\partial x^r} \right]^n dx \right) \bar{\phi}^n \\ & + \frac{\Delta t^r}{6} \left(\int N_a \left[U^r \frac{\partial^r \left(N_b \bar{\phi}^n \right)}{\partial x^r} \right]^n dx \right) \bar{\phi}^n \\ & - \frac{\Delta t^r}{24} \left(\int N_a \left[U^r \frac{\partial^r \left(N_b \bar{\phi}^n \right)}{\partial x^r} \right]^n dx \right) \bar{\phi}^n \end{aligned} \quad (25)$$

رابطه‌ی ۲۵ را می‌توان به شکل رابطه‌ی ۲۶ نوشت:

$$\begin{aligned} M \times \Delta \bar{\phi}^n = & -\Delta t (C) \bar{\phi}^n + \frac{\Delta t^r}{2} (K_u) \bar{\phi}^n - \frac{\Delta t^r}{6} (K_{uu}) \bar{\phi}^n \\ & + \frac{\Delta t^r}{24} (K_{uuu}) \bar{\phi}^n \end{aligned} \quad (26)$$

۱۳. مسئله موج گوسی

مسئله اول، مربوط به حرکت یک موج گوسی است، که متغیر ϕ در آن، یک متغیر اسکالر و نشان‌دهنده غلظت سیال است. از آنجایی که هدف پژوهش حاضر بررسی روش بدون شبکه‌ی تیلور -- گالرکین مرتبه‌ی بالا در یک بعد است، بنابراین حرکت موج در بعد افقی با سرعت ثابت در نظر گرفته شده است. معادله‌ی حاکم این مسئله در یک بعد به صورت رابطه‌ی ۲۹ است:

$$\frac{\partial \phi}{\partial t} + U \frac{\partial \phi}{\partial x} = 0 \quad (29)$$

که در آن، U برابر با واحد در نظر گرفته شده است. شرایط مرزی در یک بعد در مرزها نیز به صورت رابطه‌ی ۳۰ است:

$$\phi(x, t) = 0, \quad x = 0 \quad (30)$$

همچنین دامنه مسئله در حالت اول به صورت $(-1, +1)$ است $x = 0$ و در حالت دوم مسئله، برای شرایط طولانی $(0, +1)$ است. شرایط اولیه نیز مطابق رابطه‌ی ۳۱ است:

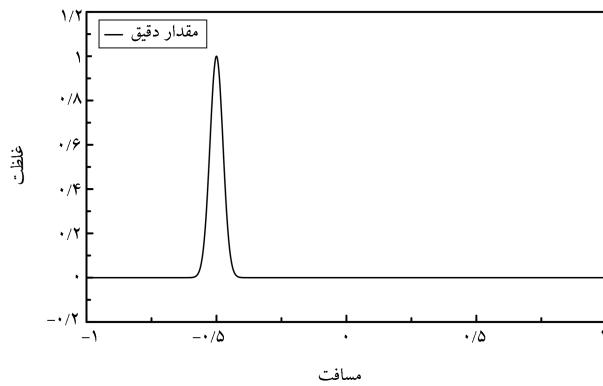
$$\phi(x, t = 0) = e^{-\frac{x^2}{r_\alpha^2}} \quad (31)$$

که در آن، $x = x - x_0$ فاصله‌ی بین نقطه‌ی x و نقطه‌ی x_0 برابر با r_α است. همچنین ضریب α مقدار ثابتی است که اندازه‌ی موج گوسی را کنترل می‌کند، که برای با $r_\alpha = 0.25$ در نظر گرفته شده است. این تذکر لازم است که هر چه مقدار آلفا (α) کمتر باشد، موجی با شیب تندتر در تحلیل تشکیل و شیوه‌سازی عددی آن سخت‌تر می‌شود. برای تحلیل، در حالت اول پس از گذشت مدت زمان $1/2$ ثانیه و در حالت دوم پس از گذشت 10 ثانیه، نتایج روش‌های مختلف با مقدار دقیق مقایسه شده‌اند، تا میزان خطای تحلیل عددی آن‌ها مشخص شود. برای اندازه‌گیری خط، از نرم خطای L_2 مطابق رابطه‌ی ۳۲ استفاده شده است:

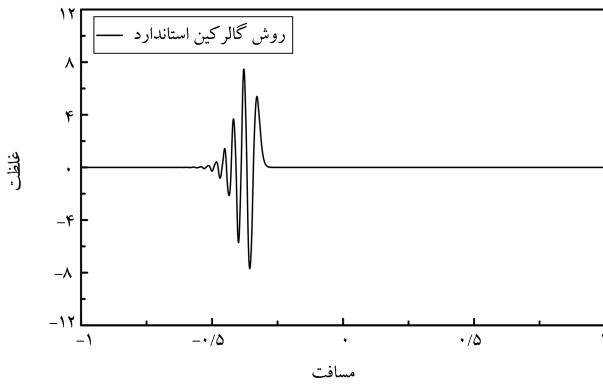
$$L_2 = \sqrt{\sum_{i=1}^N (\phi_i^{exact} - \phi_i^{numerical})^2} \quad (32)$$

دامنه محسباتی به 200 پس زمینه تقسیم شده است، که شامل 20 گره با فاصله‌های Δx برابر $1/0$ بوده و درون هر کدام از آن‌ها، از 10 نقطه‌ی گوسی استفاده شده است. همچنین گام زمانی (Δt) برابر با 0.005 ثانیه در نظر گرفته شده است. برای برداشت جامعه از نتایج، نسبت عدد کورانت هر مسئله بیان شده است. در ادامه، نتایج روش اجراء محدود مشخصه‌ی گالرکین و روش بدون شبکه‌ی تیلور -- گالرکین مرتبه‌های دوم، سوم و چهارم در حالت آلفا برابر با 0.25 پس از گذشت $1/2$ ثانیه از حالت اولیه نمایش داده شده است. هر مرحله با سه شعاع تأثیر متفاوت تحلیل و میزان خطای هر شعاع تأثیر مشخص شده است. همچنین نتایج روش مذکور با روش فلزم^۴ و روش پیشرو در مکان (FTBS)^۵ مقایسه شده است.

برای بررسی، ابتدا نتایج اجراء محدود مشخصه‌ی گالرکین تحلیل شده است. در حالت ابتدایی با اعمال شرایط اولیه، شکل ۳ به دست آمده است. در روش‌های معمول، مانند روش گالرکین استاندارد (اجرا محدود)، نتایج از گذشت چند گام زمانی نوسانی و درنهایت ناپایدار می‌شوند. در شکل ۴، نتیجه‌ی روش گالرکین استاندارد پس از گذشت فقط $2/0$ ثانیه مشخص شده است.

شکل ۳. شرایط اولیه در مسئله موج گوسی.

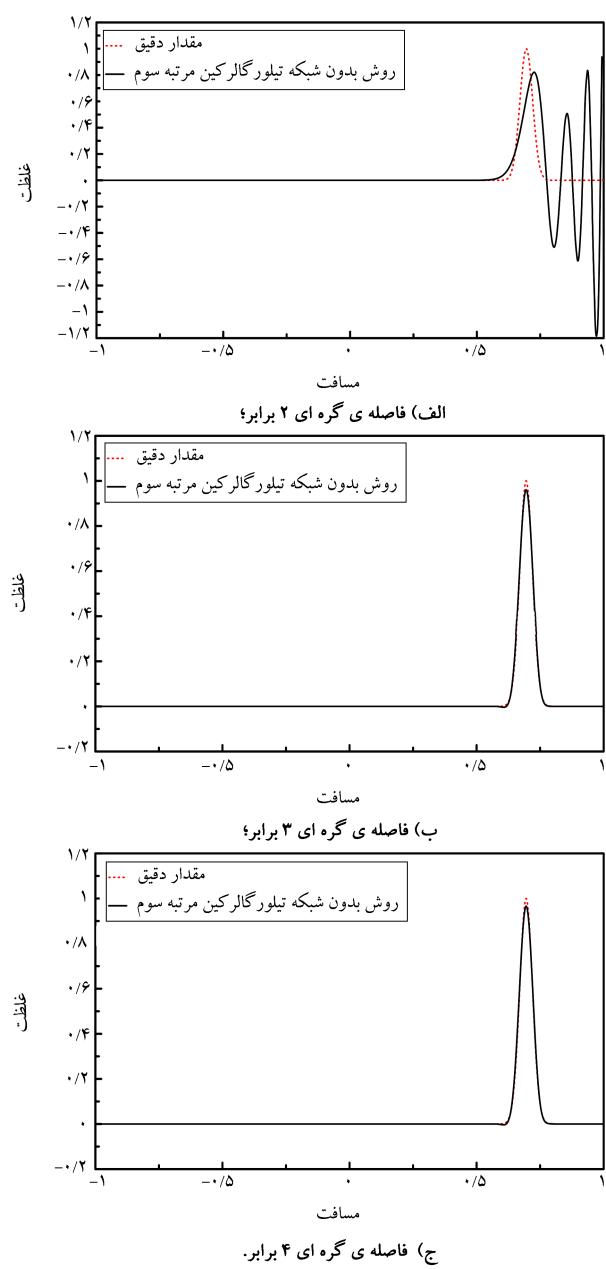

شکل ۴. نتیجه‌ی جواب روش گالرکین استاندارد گالرکین با کورانت 0.25 پس از گذشت 0.2 ثانیه در مسئله موج گوسی.

شکل ۵. مقایسه‌ی جواب دقیق و اجزاء محدود مشخصه‌ی گالرکین با کورانت 0.25 پس از گذشت 0.2 ثانیه در مسئله موج گوسی.

در ادامه، نتیجه‌ی جواب روش اجراء محدود مشخصه‌ی گالرکین پس از گذشت 0.2 ثانیه در شکل ۵ مشاهده می‌شود. مقدار خطای روش اجراء محدود مشخصه‌ی گالرکین براساس رابطه‌ی ۳۲، برابر با 0.532 بوده است. با توجه به شکل مذکور می‌توان مشاهده کرد که روش اجراء محدود مشخصه‌ی گالرکین با گذشت زمان، مقدار زیادی هموارشدن قبیل از رسیدن به غلظت بیشینه و مقداری نوسان بعد از آن داشته و توان شیوه‌سازی موج با دقت بالا را نداشته است؛ اما با وجود این، اضافه کردن جمله‌ی مرتبه‌ی دوم به معادله‌ی این روش پایداری نتایج برای این مسئله شده است و بهبود قابل توجهی نسبت به روش گالرکین استاندارد مشاهده می‌شود. در ادامه، با استفاده از روش بدون شبکه‌ی تیلور --

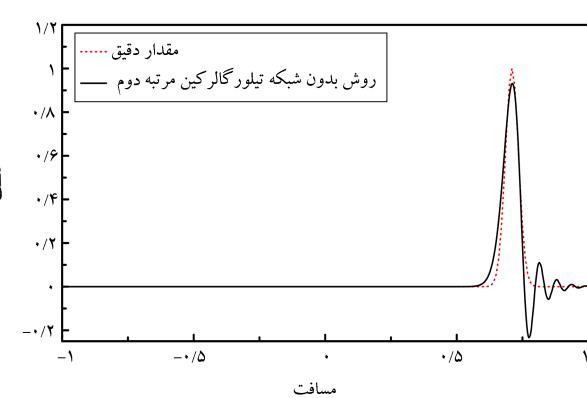

شکل ۷. مقایسه‌ی نتایج جواب دقیق و روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی سوم با کورانت $0,5$ در زمان $1,2$ ثانیه و نسبت شعاع تأثیر به فاصله‌ی گرهی. جدول ۲. مقادیر خطای روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی سوم در حالت آلفا برابر 25° در مقادیر مختلف شعاع تأثیر.

مقدار شعاع تأثیر	مقدار خطای
دو برابر فاصله‌ی گره‌ها	$0,503837079$

تأثیر بزرگ‌تری برای ارائه‌ی نتایج مناسب است؛ زیرا با افزایش دقت مرتبه، نیاز به نقاط بیشتری برای تحلیل است.

نتایج برای روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی چهارم با دو شعاع تأثیر

شکل ۶. مقایسه‌ی نتایج جواب دقیق و روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی دوم در زمان $1,2$ ثانیه و نسبت شعاع تأثیر به فاصله‌ی گردبی 2 برابر (کورانت $0,5$).

جدول ۱. مقادیر خطای روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی دوم در حالت آلفا برابر 25° .

مقدار شعاع تأثیر	مقدار خطای
دو برابر فاصله‌ی گره‌ها	$0,503837079$

گالرکین مرتبه‌ی بالا مرحله به مرحله با افزایش مرتبه‌ی جمله‌ها در معادله، بررسی شده است که نتایج چگونه تغییر می‌کنند.

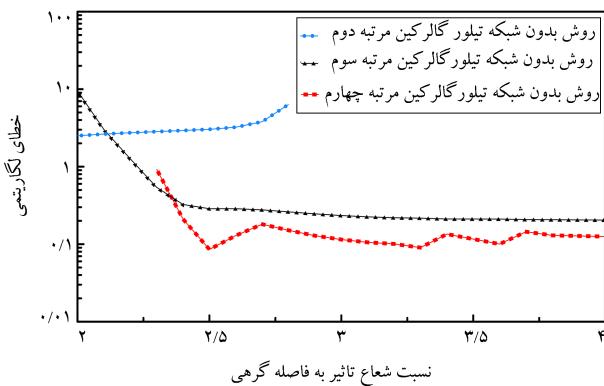
مقادیر خروجی برای روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی دوم با شعاع تأثیر دو برابر در شکل ۶ مشاهده می‌شود. معمولاً مقدار ذکر شده شعاع تأثیر، نتایج خوبی برای مسائل حاصل می‌کند.^[۱۶] طبق تجربه‌ی استفاده از شعاع‌های تأثیر بزرگ به عالم درگیرکردن نقاط دورتر در محاسبات، دقت نتایج کاهش می‌یابد؛ با این حال این موضوع به پیچیدگی مسکله و دقت مرتبه‌ی استفاده شده بستگی دارد. همچنین استفاده از شعاع‌های تأثیر بسیار کوچک، باعث بد وضع شدن ماتریس A و خطای زیاد وارون آن و حتی در شرطاطی، وارون ناپذیر شده است. همچنین با بررسی شکل ۶، جدول خطای حالت مرتبه‌ی دوم در حالت شعاع تأثیر دو برابر ارائه شده است (جدول ۱).

از آنجایی که روش اجزاء محدود مشخصه‌ی گالرکین از فرم ضعیف معادلات مرتبه‌ی دوم استفاده می‌کند، بنا بر این انتظار می‌رود که در روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین، پaramتر شعاع تأثیر بسیار مهم باشد و انتخاب نکردن صحیح پaramتر شعاع منجر به نتایج نامناسب شود. لذا باید نتیجه‌ی روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی دوم در شعاع تأثیر مناسب (در اینجا 2 برابر فاصله‌ی گره‌ی) با روش اجراء محدود مشخصه‌ی گالرکین مقایسه شود.

نتایج برای روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی سوم با سه شعاع تأثیر مختلف در شکل ۷ مشاهده می‌شود؛ که مطابق آن، خطای حالت مرتبه‌ی سوم نسبت به جواب دقیق در سه حالت شعاع تأثیر متفاوت در جدول ۲ ارائه شده است. نتایج نشان می‌دهند که با افزایش جمله‌های پایداری مرتبه‌ی سوم، تأثیر جمله‌های جایجایی در معادله، کاهش پیدا کرده و دقت به میزان قابل توجهی نسبت به حالت مرتبه‌ی دوم افزایش یافته است؛ اما همچنان مقداری هموارشگی مشاهده می‌شود، به طوری که قله‌ی موج در حالت دقیق، اندکی بالاتر از حالت مرتبه‌ی سوم است. همچنین شایان ذکر است که برخلاف حالت مرتبه‌ی دوم، که در شعاع تأثیر دو برابر فاصله‌ی گره‌ی، نتایج مناسبی نشان می‌داد، در حالت مرتبه‌ی سوم نیاز به شعاع

جدول ۴. مقادیر خطای روش بدون شبکه‌ی تیلور— گالرکین مرتبه‌های دوم، سوم و چهارم دقت در مقادیر مختلف شعاع تأثیر.

مرتبه‌ی روش	مقدار خطای روش
بدون شبکه‌ی گرهی	نسبت شعاع تأثیر بر فاصله‌ی گرهی
تیلور— گالرکین	برابر
۲ برابر	۳ برابر
۰,۱۲۵۴۲۲۳۶۵	۰,۱۱۴۷۱۹۰۹۰
۰,۲۰۴۶۵۵۲۱۱	۰,۲۳۴۱۶۳۱۹۷
۰,۴۹۵۲۲۱۶۶	۰,۴۹۵۲۲۱۶۶
مرتبه‌ی سوم	مرتبه‌ی دوم
مرتبه‌ی چهارم	تیلور— گالرکین
۰,۲۰۴۶۵۵۲۱۱	۰,۲۵۰۳۸۳۷۰۷۹

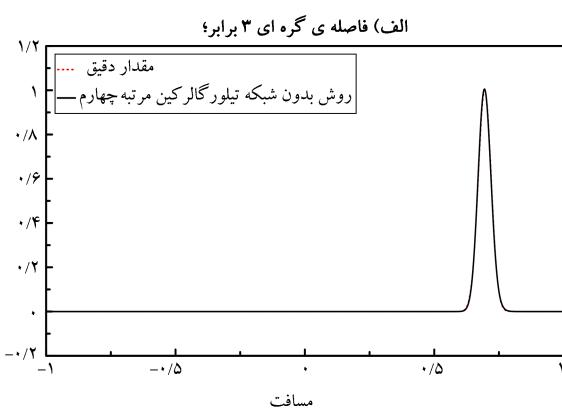
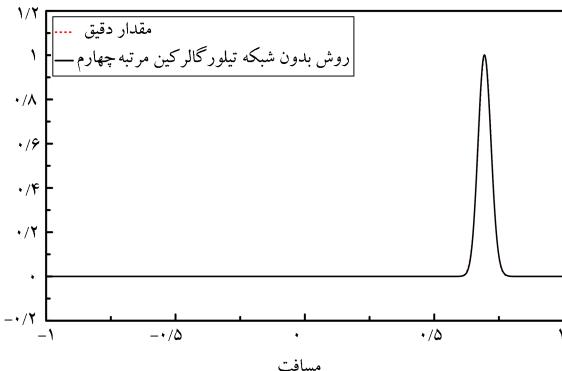
شکل ۹. مقادیر خطای لگاریتمی روش بدون شبکه‌ی تیلور— گالرکین مرتبه‌ی بالا در نسبت شعاع‌های تأثیر به فاصله‌ی گرهی مختلف.

تحلیل در شکل ۹ ارائه نشده و برای بهبود دقیق خطاهای از مقایسه لگاریتمی آنها استفاده شده است.

این نکته نیز باید بیان شود که روش‌های بدون شبکه به عملت استفاده از تابع شکل کمینه‌ی مریعات متاخرک، نیاز به زمان بیشتری برای محاسبات نسبت به تابع شکل اجراء محدود دارند. این هزینه‌ی محاسباتی زمانی محسوس می‌شود که از جمله‌های مرتبه‌ی بالاتری در معادله‌ها استفاده شود؛ زیرا لازم است علاوه‌بر محاسبه‌ی تابع شکل در هر نقطه، مشتق‌های آن نیز طبق رابطه ۲۸ استفاده شود. لذا پیشنهاد می‌شود برای مسائلی که پیچیدگی محاسبات بالایی دارند، از جمله‌های مرتبه‌ی بالا استفاده شود.

در انتهای تحلیل مسئله در حالت اول، نتایج حاصل شده‌ی قبلی با روش فرام و روش پیشرو در زمان و پسرو در مکان با $20\alpha^0$ گره و در گام زمانی 0.005 ثانیه (کورانت 0.5) در شکل ۱۰ مشاهده می‌شود.

مطابق شکل ۱۰ می‌توان نتیجه گرفت که در کورانت برابر، روش بدون شبکه‌ی تیلور— گالرکین مرتبه‌ی بالا نتایج بهتری نسبت به دو روش دیگر ارائه کرده است. البته ذکر این نکته نیز ضروری است که روش فرام و روش پیشرو در زمان و پسرو در مکان به عملت سادگی در گسترش سازی مکانی نسبت به روش بدون شبکه‌ی تیلور— گالرکین مرتبه‌ی بالا به طور قابل ملاحظه‌ی مسائل را سریع‌تر تحلیل می‌کنند. به عنوان مثال، در مسئله‌ی حل شده، هر گام زمانی در تحلیل عددی با روش بدون شبکه‌ی تیلور— گالرکین مرتبه‌ی چهارم برابر با 1406×10^{-5} ثانیه است؛ در حالی که هر گام زمانی در روش فرام فقط 3×10^{-5} ثانیه زمان می‌برد. بدکارگیری روش با درجه‌ی دقت بالا، بی‌شک از روش‌های عددی ساده‌تر مانند روش فرام و روش پیشرو در زمان و پسرو در مکان زمانبتر است؛ اما دقیقی که روش مذکور در اختیار می‌گذارد، چه بسا با چند برابرکردن شبکه در روش‌های عددی ساده‌تر به دست نمی‌آید؛ هر چند که در کاربردهایی ممکن است حتی کاهش ابعاد شبکه عملی نباشد.

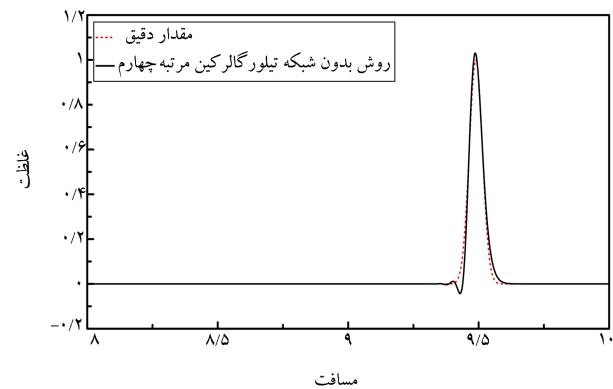
شکل ۸. مقایسه نتایج جواب دقیق و روش بدون شبکه‌ی تیلور— گالرکین مرتبه‌ی چهارم با کورانت 0.5 در زمان 0.005 ثانیه و نسبت شعاع تأثیر به فاصله‌ی گرهی.

جدول ۳. مقادیر خطای روش بدون شبکه‌ی تیلور— گالرکین مرتبه‌ی چهارم در حالت آلفا برابر 25° در مقادیر مختلف شعاع تأثیر.

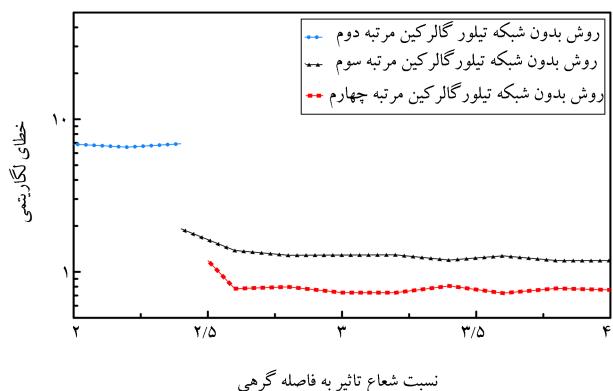
مقدار شعاع تأثیر	مقدار خطای
۲ برابر فاصله‌ی گره‌ها	—
۳ برابر فاصله‌ی گره‌ها	$0,114719090$
۴ برابر فاصله‌ی گره‌ها	$0,125422365$

اختلاف در شکل ۸ مشاهده می‌شود؛ که مطابق آن، در جدول ۳، خطای حالت مرتبه‌ی چهارم نسبت به جواب دقیق در سه حالت شعاع تأثیر متفاوت ارائه شده است. این نکته نیز شایان ذکر است که نتایج در شعاع تأثیر دو برابری، به عملت نایاب‌رشندن شبیه‌سازی نشان داده نشده است؛ زیرا برای محاسبه‌ی تابع مرتبه‌ی چهارم به تعداد نقاط بیشتری احتیاج است، که در شعاع‌های تأثیر پایین تأمین نمی‌شود.

دقیق‌ترین نتایج در حالت مرتبه‌ی چهارم مشاهده می‌شود؛ که به میزانی افزایش یافته است که هموارشدن گردیدگی در نتایج رخ نداده و جواب به میزان نسبتاً زیادی منطقی بر نتایج دقیق بوده است. در نهایت، مقدار خطای به دست آمده از نتایج روش بدون شبکه‌ی تیلور— گالرکین مرتبه‌ی بالا، به صورت خلاصه در جدول ۴ ارائه شده است. همان‌طورکه در جدول ۴ مشخص است، روش بدون شبکه‌ی تیلور— گالرکین در مرتبه‌ی چهارم با انتخاب کمینه‌ی شعاع تأثیر موردنیاز جواب‌های به نسبت دقیق‌تری از سایر مرتبه‌های پایین‌تر ارائه داده است. برای یافتن شعاع تأثیر بهینه برای هر مرتبه‌ی دقت، مقدار خطای هر شعاع تأثیر از بازه‌ی ۲ تا ۴ برابر فاصله‌ی گره‌ها محاسبه شده است. در شکل ۹، مقداری خطای مشاهده می‌شود. شایان ذکر است که نتایج نایاب‌ر-

شکل ۱۳. مقایسه‌ی نتایج جواب دقیق و روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی سوم با کورانت 5° در زمان 10 ثانیه و نسبت شعاع تأثیر به فاصله‌ی گرهی 4 برابر.

شکل ۱۴. مقادیر خطای لگاریتمی روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی بالا در نسبت شعاع‌های تأثیر به فاصله‌ی گرهی مختلف در مسئله‌ی گوسی با دامنه‌ی بزرگ‌تر.

قبل، با گام زمانی 5° بوده است (کورانت 5°).

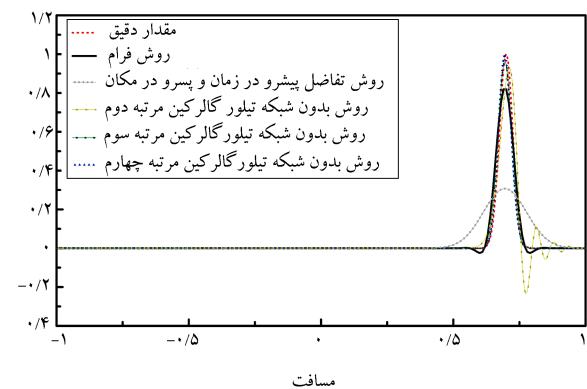
با مقایسه‌ی نتایج می‌توان مشاهده کرد که با گذشت زمان 10 ثانیه، همچنان روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی چهارم، نتایج قابل قبول‌تری نسبت به باقی روش‌ها ارائه داده است.

مقدار خطای هر شعاع تأثیر از بازه‌ی 2 تا 4 برابر فاصله‌ی گره‌ها محاسبه شده است. شکل 14 ، مربوط به مقادیر خطاست. شایان ذکر است که نتایج ناپایدار تحلیل در شکل 14 ارائه نشده و برای بهبود تفکیک خط‌ها، از مقیاس لگاریتمی استفاده شده است.

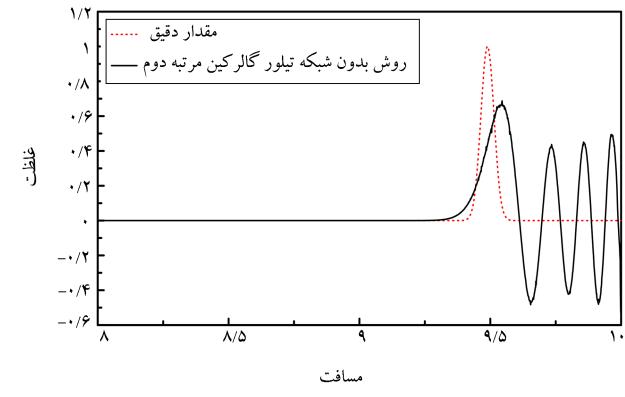
با توجه به شکل 14 می‌توان مشاهده کرد با افزایش دقت مرتبه، خطای حاصل‌شده کمتر خواهد شد؛ اما همچنان می‌توان نوسان‌های خط را در شعاع‌های تأثیر مختلف مشاهده کرد.

در انتهای تحلیل مسئله در حالت دوم، نتایج حاصل‌شده قبلی با روش فرام و روش پیشرو در زمان و پسرو در مکان با 110° گره و در گام زمانی 5° ثانیه (کورانت 5°) در شکل 15 مشاهده می‌شود.

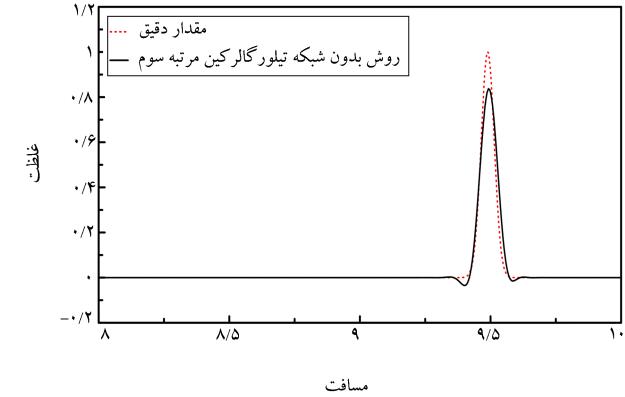
در این مسئله نیز به عنوان مثال، هر گام زمانی در تحلیل عددی با روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی چهارم برابر با 7187° ثانیه بوده است؛ در حالی که هر گام زمانی در روش فرام فقط 14° ثانیه زمان برده است. با مقایسه‌ی نتایج شکل 15 می‌توان نتیجه‌گرفت که به ازاء صرف هزینه محاسباتی بیشتر برای

شکل ۱۵. مقایسه‌ی نتایج روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه‌ی بالا با روش فرام و روش پیشرو در زمان و پسرو در مکان با کورانت 5° در مسئله با دامنه‌ی کوچک.

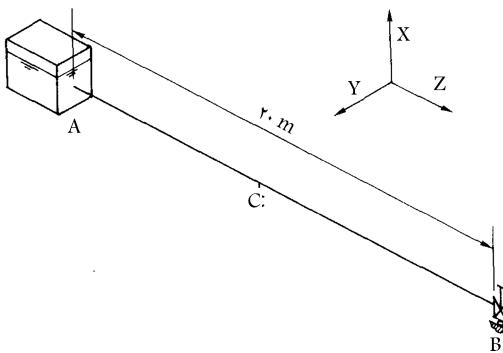

شکل ۱۶. مقایسه‌ی نتایج جواب دقیق و روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه دوم با کورانت 5° در زمان 10 ثانیه و نسبت شعاع تأثیر به فاصله‌ی گرهی دو برابر.

شکل ۱۷. مقایسه‌ی نتایج جواب دقیق و روش بدون شبکه‌ی تیلور—گالرکین مرتبه سوم با کورانت 5° در زمان 10 ثانیه و نسبت شعاع تأثیر به فاصله‌ی گرهی 3 برابر.

در حالت دوم تحلیل مسئله‌ی موج گوسی، دامنه‌ی محاسباتی افزایش پیدا کرده است. نتایج حاصل‌شده پس از گذشت 10 ثانیه برای مرتبه‌ی دوم دقت در شکل 11 ، مرتبه‌ی سوم دقت در شکل 12 و مرتبه‌ی چهارم دقت در شکل 13 مشاهده می‌شوند. در این حالت، دامنه‌ی محاسباتی به 110° سلول پس‌زمینه تقسیم شده است، که شامل 110° گره با فاصله‌های $\Delta x = 1^{\circ}$ برابر 1° و به مانند

شکل ۱۶. سیستم مخزن -- لوله -- شیر مسئله‌ی معیار دلفت.
جدول ۵. مشخصات مسئله‌ی ضربه‌ی قوج کلاسیک مرتع دلفت.

مقادیر	مشخصات مسئله
۲۰	طول لوله (متر)
۸۱۳	قطر خارجی لوله (میلی‌متر)
۸	ضخامت جداری لوله (میلی‌متر)
۲۱۰	مدول یانگ (کیگاپاسکال)
۲/۱	مدول بالک (کیگاپاسکال)
۱	سرعت سیال (متر بر ثانیه)
۱۰۰۰	چگالی سیال (کیلوگرم بر مترمکعب)
۰/۳	ضریب پواسون

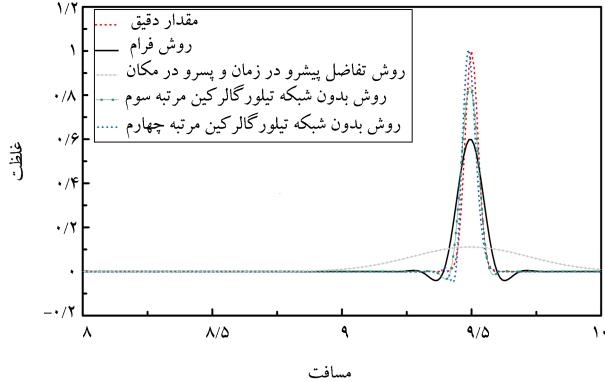
سرعت موج سیال طبق رابطه‌ی هلمهولتز -- کورتوگ محاسبه می‌شود، که به صورت رابطه‌ی ۳۸ است:

$$a_{HK} = \sqrt{\frac{K}{\rho_f (1 + \frac{DK}{eE})}} \quad (38)$$

که در آن، K مدول بالک، ρ_f چگالی سیال، D قطر لوله، e ضخامت جداری لوله و E مدول یانگ است. سرعت موج سیال طبق رابطه‌ی ۳۸ برابر با 10.25 است. مسئله با دو روش اجزاء محدود مشخصه‌ی گالرکین و روش بدون شبکه‌ی تیلور -- گالرکین مرتبه‌ی سوم تقریباً برابر با 20.0 سلول پس زمینه تقسیم شده است، که شامل 20×1 گره با فاصله‌های Δx برابر $1/10$ بوده و درون هر کدام از آن‌ها، از 5 نقطه‌ی گوس استفاده شده است. همچنین گام زمانی در حالت اول برابر با 5×10^{-6} ثانیه (کورانت $5/10$) و در حالت دوم برابر با $2/2$ برابر فاصله‌ی Δx (کورانت $7/25$) است. نتایج مسئله تا زمان $2/0$ ثانیه تحلیل شده است. همچنین مقدار تاریخچه‌ی زمانی هد در ناحیه‌ی شیر با استفاده از روش مشخصه‌ها در شکل ۱۷ مشاهده می‌شود.

نتایج بدست آمده با روش اجزاء محدود مشخصه‌ی گالرکین در شکل ۱۸ مشاهده می‌شود، که شکل ۱۸ - الف، مربوط به تاریخچه‌ی زمانی هد در ناحیه‌ی شیر و شکل ۱۸ - ب، مربوط به هد -- مکان در زمان $1/0$ ثانیه است.

مقادیر نوسان‌های حاصل شده در روش اجزاء محدود مشخصه‌ی گالرکین بسیار قابل ملاحظه است. بنابراین، برای افزایش دقت، جملات مرتبه‌ی بالاتر به معادله

شکل ۱۵. مقایسه‌ی نتایج روش بدون شبکه‌ی تیلور -- گالرکین مرتبه‌ی بالا با روش فرام و روش پیشرو در زمان و پسرو در مکان با کورانت $5/10$ در مسئله با دامنه‌ی بزرگ.

روش بدون شبکه‌ی تیلور -- گالرکین مرتبه‌ی بالا، نتایج مطلوب‌تری به دست می‌آید.

۲. مسئله‌ی دوم (ضربه‌ی قوج کلاسیک)

مسئله‌ی ضربه‌ی قوج نیز یک مسئله‌ی جاگایی خالص یک بعدی است، که متغیر Φ در آن، یک متغیر برداری شامل سرعت و فشار است. پدیده‌ی ضربه‌ی قوج از تغییر ناگهانی سرعت در لوله به وجود می‌آید، که سبب افزایش یا کاهش ناگهانی فشار در لوله می‌شود. حل عددی مسئله‌ی ضربه‌ی قوج از آن جهت حائز اهمیت است که به علت ناگهانی و لحظه‌ی بودن تغییرات سرعت در لوله، تغییرات هد در لوله نیز بسیار سریع است، که سبب به وجود آمدن ناپیوستگی در هد می‌شود. این ناپیوستگی به وجود آمده، شبیه‌سازی عددی را با دشواری روبرو می‌کند.

متغیر معادله‌ی حاکم مسئله‌ی ضربه‌ی قوج کلاسیک بدون در نظر گرفتن اصطکاک به صورت رابطه‌های ۳۳ و ۳۴ است:

$$\frac{\partial V}{\partial t} + g \frac{\partial H}{\partial x} = 0 \quad (33)$$

$$\frac{\partial V}{\partial x} + \frac{g}{c_f} \frac{\partial H}{\partial t} = 0 \quad (34)$$

که در آن‌ها، V بیانگر سرعت سیال، H هد سیال، c_f سرعت موج سیال و g شتاب گرانشی زمین است. معادله‌ی حاکم این مسئله را می‌توان به صورت رابطه‌ی ۳۵ نوشت:

$$\frac{\partial \Phi}{\partial t} + U \frac{\partial \Phi}{\partial x} = 0 \quad (35)$$

که در آن، $U = \begin{bmatrix} 0 & g \\ c_f & 0 \end{bmatrix}$ و $\Phi = \begin{bmatrix} V \\ H \end{bmatrix}$ است.

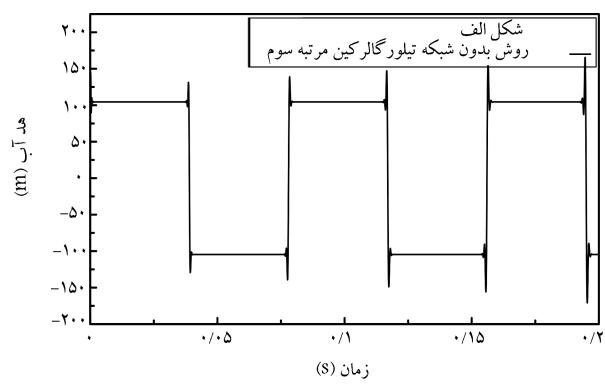
مسئله‌ی دوم بررسی شده در پژوهش حاضر، مسئله‌ی مرتع دلفت است (شکل ۱۶)، که مشخصات آن در جدول ۵ ارائه شده است.^[۲۲]

دامنه‌ی مسئله به صورت $x = 0$ بوده است. شرایط مرزی در چهلدر در مرزها نیز به صورت رابطه‌ی ۳۶ است:

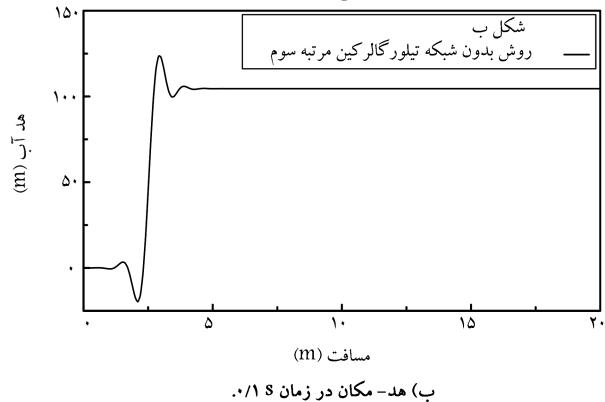
$$V(0, t) = 0 \quad H(0, t) = 0 \quad x \in \Gamma \quad (36)$$

همچنین شرایط اولیه نیز مطابق رابطه‌ی ۳۷ برقرار است:

$$V(x, t=0) = 1/0 \quad H(x, t=0) = 0/1 \quad (37)$$

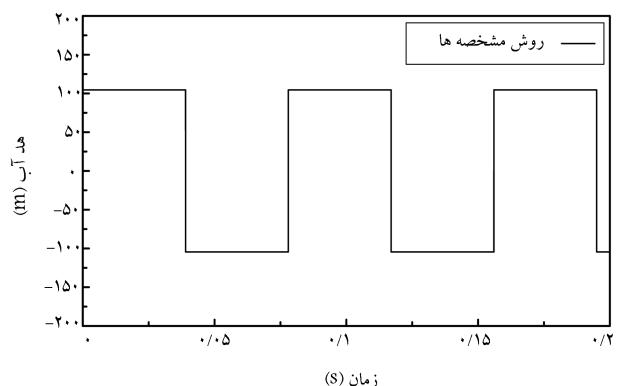

الف) تاریخچه زمانی هد در ناحیه شیر؛

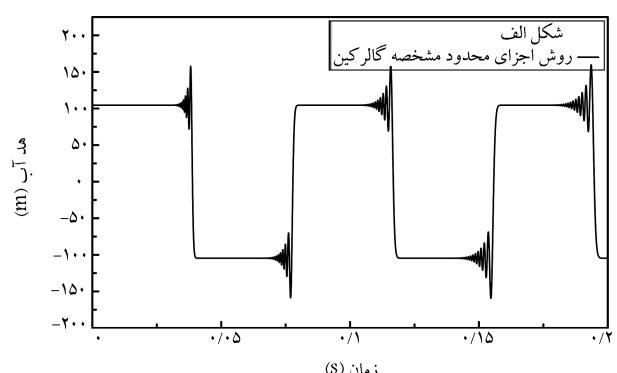

ب) هد- مکان در زمان ۰.۱۸

شکل ۱۷. مقدار تاریخچه زمانی هد در ناحیه شیر برای ضربه قوچ کلاسیک.

الف) تاریخچه زمانی هد در ناحیه شیر؛

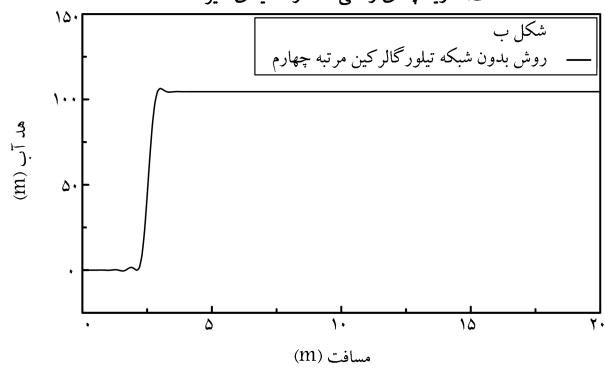

ب) هد- مکان در زمان ۰.۱۸

شکل ۱۸. نتایج تحلیل عددی مسئله ضربه قوچ کلاسیک با روش اجزاء محدود مشخصه گالرکین (با کورانت ۰.۵).

الف) تاریخچه زمانی هد در ناحیه شیر؛

ب) هد- مکان در زمان ۰.۱۸

شکل ۱۹. نتایج تحلیل عددی مسئله ضربه قوچ کلاسیک با روش بدون شبکه گالرکین مرتبه سوم (با کورانت ۰.۵).

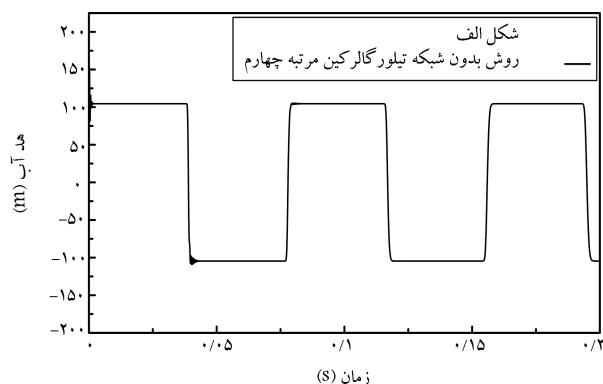
اضافه شده است. با حل حالت اول مسئله ذکرشده با روش بدون شبکه تیلور- گالرکین مرتبه سوم، نتایج در شکل ۱۹ مشاهده می شود؛ که در آن، شکل ۱۹- الف، مربوط به تاریخچه زمانی هد در ناحیه شیر و شکل ۱۹- ب، مربوط به هد- مکان در زمان ۰.۱ ثانیه است.

با مقایسه نتایج حاصل شده نسبت به روش اجزاء محدود مشخصه گالرکین می توان مشاهده کرد نوسان ها کاهش یافته و حل عددی با دقت بیشتری انجام شده است؛ اما همچنان این پتانسیل وجود دارد تا نتایج به دقت و پایداری مناسب تری بررسند. بنابراین حالت اول مسئله با روش بدون شبکه گالرکین مرتبه چهارم حل شده است، که نتایج آن در شکل ۲۰ مشاهده می شود. شکل ۲۰- الف، مربوط به تاریخچه زمانی هد در ناحیه شیر و شکل ۲۰- ب، مربوط به هد- مکان در زمان ۰.۱ ثانیه است. مقادیر به دست آمده در حالت مرتبه چهارم، نوسان های

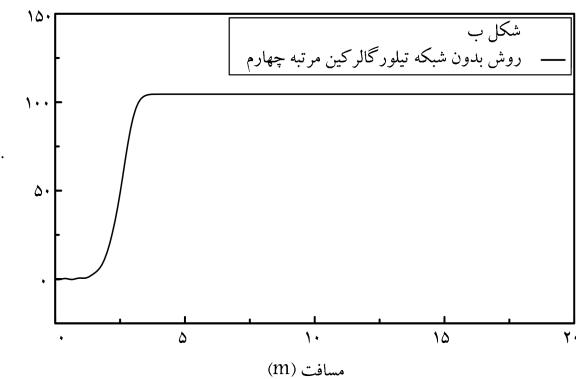
چهارم، نتایج حاصل شده در شکل ۲۱ مشاهده می‌شود؛ که مطابق آن، شکل ۲۱-الف، مریوط به تاریخچه‌ی زمانی هد در ناحیه‌ی شیر و شکل ۲۱-ب، مریوط به هد — مکان در زمان $1/0^{\circ}$ ثانیه است. شایان ذکر است در کورانت $75/0^{\circ}$ ، روش بدون شبکه‌ی تیلور — گالرکین مرتبه‌ی سوم نتایج ناپایداری از خود نشان می‌دهد.

۴. نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر، روش بدون شبکه‌ی تیلور — گالرکین مرتبه‌ی بالا برای حل مسائل جابجایی خالص ارائه شده است. در روش اخیر، با بهره‌گیری از جملات مشتق مرتبه‌ی بالا در بسط تیلور و گستسمتاسازی زمانی آن، این امکان به وجود آمد تا پایداری تحلیل و دقت شبیه‌سازی افزایش یابد. برخلاف محدودیت روش گالرکین استاندارد، که استفاده از جملات مرتبه‌ی بالای بیشینه تا مرتبه‌ی دو ممکن است، این روش با بهره‌گیری ازتابع شکل کمینه‌ی مربعات متحرک و تابع وزن نمایی، امکان استفاده از جملات با مشتق مرتبه‌ی بالا در معادله مقدور می‌سازد. دو مسئله‌ی مرتع برای بررسی توانمندی روش ارائه شده، بررسی شده است. با توجه به خروجی‌های حاصل شده، ملاحظه شد که با هر مرحله افزایش مرتبه‌ی روش بدون شبکه‌ی تیلور — گالرکین، خطاهای به وجود آمده به میزان قابل توجهی کاهش یافته است. تابع شکل کمینه‌ی مربعات متحرک این قابلیت را ممکن ساخت تا بتوان از جملات مرتبه‌ی بالا استفاده کرد و دقت تحلیل را افزایش داد؛ هر چند پیچیدگی این تابع نسبت به تابع شکل اجزاء محدود باعث شده است که مدت زمان محاسبه‌ی آن طولانی‌تر شود. طبیعتاً افزایش مرتبه‌ی معادله، نیاز به محاسبه‌های مشتق‌های مرتبه‌ی بالای تابع شکل دارد و باعث طولانی ترشدن زمان تحلیل عددی می‌شود. در انتهای می‌توان بیان کرد که روش بدون شبکه‌ی تیلور — گالرکین مرتبه‌ی بالا، روش مناسبی برای حل مسائل جابجایی خالص است، که بسته به نیاز مسئله‌ی می‌توان جملات مرتبه‌ی بالاتری استفاده کرد. همچنین برای مسائل دو بعدی نیز می‌توان با بازنیویسی روابط برای حالت دو بعدی، مسائل پیچیده‌تری را حل کرد.

الف) تاریخچه‌ی زمانی هد در ناحیه‌ی شیر

ب) هد-مکان در زمان

شکل ۲۱. نتایج تحلیل عددی مسئله‌ی ضربه‌ی قوچ کلاسیک با روش بدون شبکه‌ی تیلور — گالرکین مرتبه‌ی چهارم (با کورانت $75/0^{\circ}$).

بسیار اندکی نسبت به باقی روش‌ها نشان می‌دهند و با توجه به پیچیدگی شبیه‌سازی ناپیوستگی، می‌توان تأثیر جملات پایداری مرتبه‌ی چهارم را در نتایج مشاهده کرد. با حل حالت دوم مسئله‌ی اخیر با روش بدون شبکه‌ی تیلور — گالرکین مرتبه‌ی

پانوشت‌ها

1. Convection
2. Diffusion
3. Self-Adjoint
4. Galerkin
5. Zienkiewicz
6. Petrov-Galerkin Method
7. Damp
8. Guymon
9. Hughes
10. Streamline Diffusion
11. Johnson
12. Crosswind Diffusion
13. Douglas & Russell
14. Non-Conservative
15. Forwarding Track
16. Celia
17. Eulerian-Lagrangian Localized Adjoint
18. Galerkin Least-Squares
19. Characteristic-Galerkin
20. Taylor-Galerkin
21. Donea
22. Forward-Time Taylor Series Expansions
23. Weak Form
24. Zhang
25. Wang
26. Element Free Galerkin
27. Liu
28. Radial Basis Function
29. Li
30. Proper Orthogonal Decomposition
31. Streamline Upwind Petrov-Galerkin
32. Grimberg
33. Projection-Based Reduced-Order Models
34. Modal Truncation

35. Singh
36. Stabilized Local Meshless Method
37. Shock
38. Javed
39. Radial Basis Functions in Finite Difference Method
40. High-Order Taylor-Galerkin Meshless Method
41. Moving Least-Squares
42. Divergence
43. Explicit
44. Fromm
45. Forward Time Backward Space

مراجع (References)

1. Zienkiewicz, O.C., Gallagher, R.H. and Hood, P., 1975. *Newtonian and non-Newtonian Viscous Incompressible Flow. Temperature Induced Flows. Finite Element Solutions.* The Mathematics of Finite Elements and Applications II.
2. Taylor, R.L. and Zienkiewicz, O.C., 2013. *The Finite Element Method.* Butterworth-Heinemann Oxford.
3. Guymon, G.L., Scott, V.H. and Herrmann, L.R., 1970. A general numerical solution of the two-dimensional diffusion-convection equation by the finite element method. *Water Resources Research*, 6(6), pp. 1611-1617. <https://doi.org/10.1029/WR006i006p01611>.
4. Hughes, T.J., 1979. A multidimensional upwind scheme with no crosswind diffusion. *Finite Element Methods for Convection Dominated Flows*, AMD 34.
5. Hughes, T.J., 1982. A theoretical framework for Petrov-Galerkin methods with discontinuous weighting functions: Application to the streamline-upwind procedure. *Finite Element in Fluids*, 4, pp. Chapter-3.
6. Johnson, C. and Saranen, J., 1986. Streamline diffusion methods for the incompressible Euler and Navier-Stokes equations. *Mathematics of Computation*, 47(175), pp. 1-18. <https://doi.org/10.1090/S0025-5718-1986-0842120-4>.
7. Johnson, C., Navert, U. and Pitkaranta, J., 1984. Finite element methods for linear hyperbolic problems. *Computer Methods in Applied Mechanics and Engineering*, 45, pp. 285-312. [https://doi.org/10.1016/0045-7825\(84\)90158-0](https://doi.org/10.1016/0045-7825(84)90158-0).
8. Douglas, Jr, J. and Russell, T.F., 1982. Numerical methods for convection-dominated diffusion problems based on combining the method of characteristics with finite element or finite difference procedures. *SIAM Journal on Numerical Analysis*, 19(5), pp. 871-885. <https://doi.org/10.1137/0719063>.
9. Celia, M.A., Russell, T.F., Herrera, I. and Ewing, R.E., 1990. An Eulerian-Lagrangian localized adjoint method for the advection-diffusion equation. *Advances in Water Resources*, 13(4), pp. 187-206. [https://doi.org/10.1016/0309-1708\(90\)90041-2](https://doi.org/10.1016/0309-1708(90)90041-2).
10. Hughes, T.J., Franca, L.P. and Hulbert, G.M., 1989. A new finite element formulation for computational fluid dynamics: VIII. The Galerkin/least-squares method for advective-diffusive equations. *Computer Methods in Applied Mechanics and Engineering*, 73(2), pp. 173-189. [https://doi.org/10.1016/0045-7825\(89\)90111-4](https://doi.org/10.1016/0045-7825(89)90111-4).
11. Zienkiewicz, O.C., 1983. *Finite Elements in Fluid Mechanics: A Decade of Progress.* Institute for Numerical Methods in Engineering, University College of SWansea.
12. Löhner, R., Morgan, K. and Zienkiewicz, O.C., 1984. The solution of non-linear hyperbolic equation systems by the finite element method. *International Journal for Numerical Methods in Fluids*, 4(11), pp. 1043-1063. <https://doi.org/10.1002/fld.1650041105>.
13. Donea, J., 1984. A Taylor-Galerkin method for convective transport problems. *International Journal for Numerical Methods in Engineering*, 20(1), pp. 101-119. <https://doi.org/10.1002/nme.1620200108>.
14. Zhang, X.H., Ouyang, J. and Zhang, L., 2009. Element-free characteristic Galerkin method for Burgers' equation. *Engineering Analysis with Boundary Elements*, 33(3), pp. 356-362. <https://doi.org/10.1016/j.enganabound.2008.07.001>.
15. Wang, X., Wang, H. and Liu, Y., 2022. A semi-Lagrangian meshfree Galerkin method for convection-dominated partial differential equations. *Computer Methods in Applied Mechanics and Engineering*, 391, p. 114546. <https://doi.org/10.1016/j.cma.2021.114546>.
16. Liu, Y., Zhang, W., Jiang, Y. and Ye, Z., 2016. A high-order finite volume method on unstructured grids using RBF reconstruction. *Computers & Mathematics with Applications*, 72(4), pp. 1096-1117. <https://doi.org/10.1016/j.camwa.2016.06.024>.
17. Li, R., Wu, Q. and Zhu, S., 2019. Proper orthogonal decomposition with SUPG-stabilized isogeometric analysis for reduced order modelling of unsteady convection-dominated convection-diffusion-reaction problems. *Journal of Computational Physics*, 387, pp. 280-302. <https://doi.org/10.1016/j.jcp.2019.02.051>.
18. Grimberg, S., Farhat, C. and Youkilis, N., 2020. On the stability of projection-based model order reduction for convection-dominated laminar and turbulent flows. *Journal of Computational Physics*, 419, p. 109681. <https://doi.org/10.1016/j.jcp.2020.109681>.
19. Singh, V. and Mohanty, R.K., 2019. Local meshless method for convection dominated steady and unsteady partial differential equations. *Engineering with Computers*, 35, pp. 803-812. <https://doi.org/10.1007/s00366-018-0632-4>.
20. Javed, A., Mazhar, F., Shams, T.A., Ayaz, M. and Hussain, N., 2019. A stabilized RBF finite difference method for convection dominated flows over meshfree nodes. *Engineering Analysis with Boundary Elements*, 107, pp. 159-167. <https://doi.org/10.1016/j.enganabound.2019.07.008>.
21. Liu, G.R. and Gu, Y.T., 2005. *An Introduction to Mesh-free Methods and Their Programming.* Springer Science & Business Media. <https://doi.org/10.1007/1-4020-3468-7>.
22. Tijseling, A.S., 2003. Exact solution of linear hyperbolic four-equation system in axial liquid-pipe vibration. *Journal of Fluids and Structures*, 18(2), pp. 179-196. <https://doi.org/10.1016/j.jfluidstructs.2003.07.001>.